

373.3.091.2(075)

В 92

Міністерство освіти України
Криворізький державний педагогічний університет

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ШКОЛИ**

Навчальний посібник

Випуск 4

Кривий Ріг: ПП Видавничий дім

1999

- вносити зміни у навчально-виховний процес в залежності від досягнутого учнями рівня засвоєння знань;
- проводити виховну роботу;
- вміння визначати рівень розвитку психічних якостей особистості школярів.¹

Тому, для підвищення фахової майстерності педагогів у цьому напрямку, методична робота в школі повинна бути формою систематичної, постійної і безперервної діяльності з підвищення кваліфікації педагогічних вузів.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ПРО ГОСПОДАРСЬКО-ТРУДОВУ ПІДГОТОВКУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.

(М. П. Трофанова, А. Волошина).

У Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття) проблема “виховання цивілізованого господаря” віднесена до пріоритетних напрямів реформування загальноосвітньої школи. Тому в умовах ринкових відносин істотно змінюються принципи організації, зміст і характер господарської діяльності людини, яка її реалізує.

Сьогодні, коли за Конституцією України кожен громадянин “вільно обирає працю або на яку вільно погоджується, в тому числі й на підприємницьку діяльність”, проблема громадянського становлення особистості є соціально-педагогічною. На необхідність її вирішення наголошували вчені-педагоги минулого.

Так, К.Д.Ушинський підкреслював провідну роль “науки господарювання” й необхідність підпорядкування освіти її формуванню. На його думку, виховання має невтомно дбати, щоб, з одного боку, відкрити вихованцеві можливість знайти собі корисну працю в світі, а з другого - прищепити йому невтомну жагоду праці. Виходячи з принципу народності виховання, вчений вважав, що праця, господарська діяльність є основою і джерелом морального, розумового і фізичного вдосконалення людини.

На потребу виховання молодого покоління в дусі працьовитості наголошував О.В.Духнович у праці “Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских”. Людина, вихована поза працею, за висловом О.Духновича, є тягарем для суспільства. Тому вчений радив підходити до праці як до важливого засобу фізичного й інтелектуального розвитку. Особливе місце у господарській діяльності він відводив землеробству, яке має бути для людини “природною вправою”.

Актуальними в діяльності учителів національної школи України є праці С.Г.Шацького “Мої педагогічні шляхи”, “Батьоре життя”, “Дитяча праця і нові

¹ Тягун Р. С. Система роботи метод. об'єднань з підготовки вчителів до диференційованого навчання учнів: Дис ... канд. пед. наук: 13.00.01. //КДПІ ім. М.Драгоманова. - К., 1993. - С. 32.

шляхи", які підкреслюють велике значення школи, сім'ї, суспільства у трудовому становленні особистості. Основними принципами освіти, навчання і виховання дітей та молоді С.Шацький вважав: виховання в процесі суспільно корисної праці; спілкування дітей з дорослими у трудовій діяльності; трудове виховання і навчання; зв'язок школи з життям; розвиток ініціативи, активність й самодіяльність учнів та самовіддана, творча і новаторська діяльність педагогів.

Для духовного відродження в Україні, для поліпшення підготовки до трудової діяльності молоді, її громадянського становлення на глибоко національних засадах актуальними на сьогодні є думки С.Русової: "Найдорощий скарб у кожного народу - його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей". У своїх наукових працях "Єдина діяльна (трудова) школа", "Моральне виховання", "Ручна праця", "Підготовка садівниць" педагог зазначала, що в душі дитини заховано багато невимовленого змісту, який шукає собі найкращого виразу у різних видах діяльності, зокрема в ручній праці. Одночасно вона застерігала, що "ручна праця - великий принцип, але не можна її пристосувати до однієї мети - як найбільше виробити усіляких речей".

С.Русова пропонувала провести реформу пасивної, виключно інтелектуальної школи на "діяльну, волеву та інтелектуальну". Важлива умова діяльної школи, на її думку, - це наближення дітей до природи для безпосередньої праці серед неї.

Значну увагу формуванню господаря-трудівника приділяв у своїй практичній діяльності А.С.Макаренко. Розробляючи теоретичні і практичні основи трудового виховання, він вказував, що любов до праці, вміння працювати не даються людині від природи, не передаються по спадковості, а виховуються в дитячі та юнацькі роки. У "Книзі для батьків" розкрито особливу роль виховання у дітей з раннього віку любові і поваги до людей-трудівників, дбайливого ставлення до суспільної власності. Педагог вважав, що головна мета вихователя - навчити дітей творчій праці, яка можлива лише тоді, коли людина ставиться до роботи з любов'ю, свідомо бачить в ній радість, розуміє її користь і необхідність, коли праця стає для неї головною формою прояву особистості і таланту.

Вчений-педагог В.О.Сухомлинський ґрунтовно розробив питання трудового виховання, формування особистості в процесі господарської діяльності у Павлівській середній школі. Він вважав, що праця, мотиви якої не пов'язані з усвідомленням її суспільної та особистої значущості духовного сенсу, знищує в людині людське, спустошує, спонукає до холодного розрахунку, провокує до підлих намірів і вчинків. У поняття "господарська (трудова) культура" вчений вкладає розуміння того, що це не тільки досконалість практичних умінь і навичок, майстерність, але й роль, місце трудової діяльності в духовному житті людини, громадська цілеспрямованість, коли людина не може жити без праці в ім'я спільного блага, коли праця наповнює її життя високим натхненням. Це розуміння того, що лінощі і недбайливість зачиняють двері до того, що доступне працьовитому й старанному.

Сухомлинський В.О. підкреслював необхідність розвитку творчості дітей: “Ми прагнемо максимально посилити творчий елемент у праці найменших школярів. Для 7-8-річних вихованців створено кілька робочих кімнат, в яких вони займаються конструюванням, моделюванням, ліпленням, вишивають. Кожне трудове завдання розраховане на виявлення ініціативи, творчості”¹.

Слід підкреслити, що вся система трудової діяльності у Павлівській СШ ґрунтувалась на важливих принципах і вимогах. Це:

- єдність трудової, господарської культури і загального розвитку – морального, розумового, естетичного, фізичного;
- розкриття, вияв, розвиток індивідуальності у праці;
- висока моральна сутність праці, її суспільно корисна спрямованість;
- різноманітність видів праці;
- постійність, безперервність праці;
- посиленість дитячої праці;
- творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук;
- єдність праці і багатогранного духовного життя;
- розуміння і відчуття залежності життєвих благ і культурних цінностей від її особистої участі в загальній праці.

По суті, В.Сухомлинський вбачав мету й наслідок своєї педагогічної діяльності у формуванні творчої особистості школяра. Він визначав цю творчість як “бачення людиною свого внутрішнього світу, передусім свого розуму, свого напруження інтелектуальних сил, свого розуміння і творення краси внаслідок своєї праці, своїх зусиль”.

Вчений веде мову про те, що творчість - це не лише відкриття і створення нового у зовнішньому світі, а виявлення нового у собі (власних можливостей) і з’ясування нового у своєму ціннісному ставленні до дійсності.

Господарське виховання молоді складає одну з найактуальних проблем української народної педагогіки.

Особлива увага в ній акцентується на вихованні “дбайливого господарника”, так як слово “господар” характеризує найкращі особисті та громадські цінності людини. Академік Стельмахович М.Г. радив будувати господарсько-трудове виховання із споконвічної загальнонародної оцінки праці як першооснови життя й моральної гідності людини. Процес формування господаря має починатись з активного залучення дітей і молоді з раннього віку, “з того часу, як дитина вже сама бере ложку в руки”, бо “праця людину годує, а лінь марнує”.

За визначенням М.Стельмаховича у програму господарсько-трудового виховання повинні входити: формування у дітей ощадливості і бережливості у ставленні до природи, до продуктів праці, зокрема через проповідання культури землі і хліба, особливого значення хліборобської професії; відродження народних ремесел і промислів на Україні; плекання професійних династій, місцевих і регіональних трудових традицій; актуалізація честі праці, професійної

¹ Сухомлинський В. О. Т. 1. - К.: Рад. школа, 1977. - С. 278.

майстерності, українських національних звичаїв шанування трудівника; участь у розгортанні приватної ініціативи й підприємливості. Воно передбачає також підготовку школярів до самообслуговування, ведення домашнього та громадського господарства, ощадного використання природних і надрових багатств, дотримання екологічних норм.

Окремі аспекти господарської підготовки учнів у процесі трудового виховання, що стосуються його змісту, форм та методів знайшли відображення в сучасних дослідженнях: В.Андрущенко, А.Вихруща, А.Нісімчук, В.Струманського, Б.Ступарика, Д.Тхоржевського та ін.

Підсумовуючи динаміку розвитку досліджуваного нами питання про виховання в учнівській молоді господарської культури і поведінки, можемо зробити висновок, що істотного її поліпшення ми можемо домогтися за умови ефективного використання педагогічної спадщини вітчизняних вчених, зарубіжного досвіду, оновлення змісту трудової діяльності засобами українського народознавства, реалізації принципів цілеспрямованості та системності, налагодження педагогічної спадщини вчителів з батьками у вирішенні означеної проблеми.

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЗАСОБАМИ КАЗОК В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО.

(З. М. Мірошнін).

Особливого значення В.О.Сухомлинський надавав тому, щоб у яскравих, хвилюючих словах, живих образах перед школярем розкривалася важлива моральна ідея і пробуджувала глибокі морально-етичні почуття.

“Почуття, - відзначає Василь Олександрович, - духовна енергія того, що ми називаємо життям переконань, які виявляються в яскравих, морально насичених вчинках”.

Для бесід В.О.Сухомлинський радить добирати факти, події, ситуації, взаємовідносини, зіткнення, протистояння, які дивують, вражають величчю, красою моральної доблесті й водночас пробуджують почуття нетерпимості та непримиренності до скверни, мерзенностей.

У книзі “Серце віддаю дітям” В.Сухомлинський визначає одне з найважливіших завдань початкової школи: навчити дітей користуватися знаннями, тому і застерігає: “Небезпека перетворення знань у мертвий вантаж саме в молодших класах, коли за своїм характером розумова праця найбільше пов’язана з набуттям нових умінь і навичок. Якщо ці вміння і навички тільки засвоюються і не застосовуються на практиці, навчання поступово виходить за сферу духовного життя дитини, наче відділяється від її інтересів і захоплень.